

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17341859>

INNOVATION IQTISODIYOTDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI VA ROLI

Soyib To'xtayev

Qarshi davlat universiteti

Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Raqamli iqtisodiyot turli mamlakatlarda, ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda o'ziga xos yuqori o'sish sur'atlarini namoyon qilmoqda. Biroq uning miqdoriy ko'rsatkichlari to'g'risidagi ma'lumotlar hamda tushuncha cheklangan va ziddiyatli bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolani yozishdan maqsad esa innovatsiyalashgan iqtisodiyotda “raqamli iqtisodiyot” tushunchasini yoritish va uning ko'lamini baholash uchun mavjud ma'lumotlarni ko'rib chiqishdir. Shu bois mavzuni tahlil qilishda uch bosqichli yondashuv qo'llanildi. Raqamli iqtisodiyot asosini “raqamli sektor”, ya'ni asosiy raqamli mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqaruvchi axborot/axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) sohasidagi korxonalar tashkil etishi alohida nazarda tutildi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, raqamli iqtisodiyot, AKT rivojlanishi, nou-xau, jahon iqtisodiyoti, iqtisodiyotni rivojlantirish

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining globalashuvi va texnologiyalarning rivojlanishi sharoitida O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyotiga raqamli iqtisodiyotni rivojlantirmasdan erishib bo'lmaydi. Rivojlangan davlatlarda raqamli iqtisodiyotni joriy etishga allaqachon kirishilgan. Hozirgi vaqtda jadallik bilan kechayotgan raqamlashuv jarayoni “yangi iqtisodiyot”ni vujudga keltirdi, kun sayin chuqur tomir otib borayotgan bu bozor segmenti ishlab chiqaruvchilarga biznesda samarali marketing kompaniyalarini tashkil etish, minimal xarajat qilib, maksimal foyda olish, tovar va xizmatlarni muvaffaqiyatli sotishning optimal usullarini taqdim etadi, iste'molchi, xaridor va mijozlarga sifatli xizmat, qulaylik yaratiladi va shu bilan bir qatorda iqtisodiyotning keng qamrovli rivojlanishiga olib keladi.

Ilmiy-texnika taraqqiyoti sivilizatsiyamizga ko'plab foydali ixtirolar, buyuk kashfiyotlar va ajoyib yutuqlarni berdi, ular inson hayotida yordam berishi kerak. Raqamli innovatsiyalar bizning mavjudligimizni tubdan o'zgartirib, bizni rivojlanishning yangi bosqichiga qo'ygan eng ulug'vor texnologiyalardan biridir. Internetning paydo bo'lishi bilan inson uchun yangi imkoniyatlar ochilib, uning o'zini o'zi amalga oshirishi va intellektual rivojlanishiga yordam beradi. Shunday qilib, sayyoramizning eng chekka burchaklarida bo'lgan odamlar nufuzli kasbni topishlari, eng jiddiy universitetlarda o'qishlari, yangi narsalarni o'rganishlari mumkin. Mashina intellekti va sun'iy intellektning yaratilishi bizga hayotimizning barcha sohalarida - tibbiyotdan tortib sanoatgacha yordam beradi. Albatta, bunday kelajakning salbiy

tomonlari ham bor, chunki robot texnologiyalari tobora ko'proq ish o'rinlarini bo'shatadi va shu orqali odamlarni daromaddan mahrum qiladi. Bu ishsizlikning katta o'sishiga va keyinchalik inson mehnati sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin.

Hozir ham ayrim tibbiyot markazlarida mashina aqlini – bemorlarga yordam beradigan va kasallikni aniqlashga, hatto tashxis qo'yishga qodir bo'lgan robot qizni almashtirish mumkin. Hozircha odamlar bunday yangiliklarga shubha va biroz ishonchsizlik bilan qarashadi va menimcha, ularni tushunish mumkin.

Raqamli iqtisodiyotning asosini raqamli mahsulotlar ishlab chiqarish va raqamli texnologiyalar bilan bog'liq xizmatlar ko'rsatish sektori tashkil etadi. Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti mamlakatlari statistikasi, global beqarorlikka qaramay, raqamli iqtisodiyot mahsulotlarining jahon savdosi barqaror o'sib borayotganidan (o'rtacha o'sish 4 foizga yaqin), ko'rsatilayotgan xizmatlar hajmining o'sib borayotganidan dalolat beradi. tezroq sur'at (yiliga 30% gacha). Raqamli texnologiyalar sohasi innovatsiyalarda asosiy rol o'ynashini ko'rsatuvchi raqamli texnologiyalar bilan bog'liq tadqiqotlar uchun korxona xarajatlari ortib bormoqda. Raqamli infratuzilma rivojlanib, qulayroq bo'lmoqda, 4G texnologiyalari va optik tolali ma'lumotlarni uzatishning joriy etilishi bilan aloqa tarmoqlari sifati yaxshilanmoqda, narxlar, xususan, mobil aloqa xizmatlari, mobil qurilmalardan foydalanish imkoniyatlari pasaymoqda. Internetning o'sishi, natijada, dunyoda raqamli texnologiyalarning qamrovi va rivojlanishini bashorat qilish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga asoslangan holda, mamlakatimizda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o'zni beqiyos bo'lib, turli manbalarda har xil ta'riflar keltirilgan.

Xususan, D.N.Lavrovning fikricha "Axborot xizmatining axborot ekanligini aniqlash mumkin bo'lgan xusu-siyatlardan biri bu Interaktivlikning yo'qligi yoki mavjudligi agar ikkala abonent ham Real vaqt rejimida xizmat ko'rsatishda samarali bo'lsa, xizmat interaktiv deb nomlanadi. Telefonda gaplashish ham interaktiv xizmatdir faqat tarmoq orqali uzatiladigan ma'lumotlarni oladigan abonent interaktiv xizmat emas radio va televideniya xizmatlari, shuningdek, ushbu turdagi xizmatlar turli xil veb-saytlar tomonidan taqdim etiladi.

A.N.Berlinga ko'ra "Ishbilarmonlar va tadbirkorlar uchun mijozlarning o'zgaruvchan ehtiyojlariga o'z vaqtida javob bera olish juda muhim, buni telekommunikatsiya kompaniyalarini ochish tajribasi ko'rsatadi. Bularning barchasi kompaniyada doimiy nazoratni o'rnatish, biznes jarayonlarini takomillashtirish imkoniyatlari va ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati uchun zarurdir. Avtomatlashtirish har qanday telekommunikatsiya kompaniyasining asosiy afzalliklaridan biridir. Shu tufayli asosiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish va yig'ish samaradorligi oshadi"[1]

M. M. Shakirov va S. V. Kiselyovlar ta'kidlaganidek, "mijozlarning ehtiyojlarini qondirish uchun xizmat ko'rsatish zanjirining asosiy bo'g'inlari telekommunikatsiya xizmatlarini ishlab chiqaruvchi, sotuvchi va xizmatni mavjud bo'lgan davrda qo'llab-quvvatlaydigan xizmat ko'rsatuvchi tashkilotdir". [2].

“Raqamli iqtisodiyot” atamasi ilmiy amaliyotga ispaniyalik va amerikalik sotsiolog, axborotlashgan jamiyatning yetakchi tadqiqotchisi Manuel Kastels tomonidan kiritilgan. Bu borada u o‘zining “Axborot davri: iqtisod, jamiyat va madaniyat” nomli uch jildli monografiyasini chop etgan. Hozirgi vaqtga kelib, raqamli iqtisodiyot nazariyasi to‘laligicha hali shakllanmagan va ko‘pchilik iqtisodchilar tomonidan keng miqyosda o‘rganilmoqda. Ilmiy adabiyotlarda hozirgi zamon “Yangi raqamli iqtisodiyoti” turli xil atamalar bilan nomlanadi. Masalan, “Postindustrial iqtisodiyot” (D.Bell), “Axborotlashgan iqtisodiyot” (O.Toffler), “Megaiqtisodiyot” (V.Kuvaldin), “Axborot va aloqaga asoslangan iqtisodiyot” (I.Niiniluto), “Texnoiqtisodiyot yoki raqamli iqtisodiyot” (B.Geyts), “Bilimlarga asoslangan iqtisodiyot” (D.Tapskott) [3].

Raqamli iqtisodiyot yirik sanoat ob‘ektlari ish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni o‘stirish, faoliyat shaffofligini ta‘minlash, mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi. Nufuzli xalqaro tashkilotlar olib borgan tahlillar natijalariga ko‘ra, raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga oshiradi, shuning barobarida, xufyona iqtisodiyotga barham beradi [4]. Davlatning o‘z fuqarolari uchun elektron xizmatlarni ko‘rsatishi va elektron mahsulotlarni taklif etishi — bu raqamli iqtisodiyotning asosiy qismibo‘lib hisoblanadi. Mamlakatimizda ushbu sohani keng rivojlantirish korrupsiya illatiga barham beradi.

TADQIQOTLAR METODOLOGIYASI

Tadqiqotda ilmiy abstraksiyalash, guruhlash, qiyoslash, retrospektiv va istiqbolli, empirik tahlil va boshqa uslublardan foydalanildi. Maqolada qiyosiy taqqoslash usulida jahon amaliyotida va taraqqiy etgan telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning tashkiliy-huquqiy asoslarini mamlakatimizdagi mavjud asoslar bilan taqqoslab, tegishli xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi axborot xizmati bergan ma‘lumotlarga ko‘ra, telekommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishida ham bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Internet tarmog‘iga ulanishning umumiy o‘tkazuvchanlik qobiliyati 1 200 Gbit/s.ni tashkil etib, kommutatsiya markazi orqali 750 Gbit/s tezlikda Internet tarmog‘iga chiqish imkoniyati yaratildi va tarmoqning yuklanish darajasi 76,6 foizni tashkil etmoqda.

Raqamli iqtisodiyot deyarli hamma narsaga oid juda katta miqdordagi mashina o‘qishi mumkin bo‘lgan ma‘lumotlarni (raqamli ma‘lumotlar) to‘plash, foydalanish va tahlil qilish qobiliyatiga asoslangan holda katta tezlikda rivojlanishda davom etmoqda [7]. Masalan, Global Internet Protokol (IP) trafigi, ma‘lumotlar oqimi uchun proksi 1992-yilda kuniga 100 gigabaytdan (GB) 2017- yilda sekundiga 45000 Gb dan oshdi va dunyo faqat ma‘lumotlarga asoslangan iqtisodiyotning dastlabki kunlaridadir. Shu yo‘sinda 2022-yilga kelib global IPtrafik sekundiga 150,700 Gbaytga yetkazilishi

prognoz qilinmoqda(1-rasm).

1-jadval

Tanlangan yillarda global internet trafik evolyutsiyasi.[12]

Tanlangan yillar	Internet trafik evolyutsiyasi	Ko'rsatkichlar
2002-yil	100 gb	Per second
2007-yil	2000 gb	Per second
2022-yil	150700 gb	Per second

Blokcheyn texnologiyalari tomonlarning hech qanday vositachisiz bitimlarni xavfsiz, ishonchli amalga oshirishga imkon beruvchi texnologiyadir. Uni ko'pchilik kriptovalyuta texnologiyasi sifatida bilsa-da, aslida blokcheyndan raqamli identifikatsiya, egalik va mulkiy huquqlar ximoyasi, to'lov tizimi sifatida foydalanish mumkin. Ethereum kabi blokcheyn bazasida ishlaydigan ochiq manbali platformalar an'anaviy huquqiy jarayonlarsiz har qanday aktivlar bo'yichabitimlar tuzish, bank xizmatlarini ko'rsatish imkonini beradi. Blokcheyn texnologiyasi firma ichida hamda firmalar va turli tashqi qatnashchilar o'rtasida ham teng huquqli qo'shma faoliyatni ta'minlashga qodir. Buxgalteriya hisobi uchun, istalgan muhitda raqamli resurslardan foydalanish va faoliyat yuritish uchun, bular valyutami, ijtimoiy munosabatlarni yoki tashkilot bo'lishidan qat'i nazar, to'liq taqsimlangan mexanizmni ishlatishga imkon beradi. Bugungi kunda birgalikda ishlash uchun turli tijorat vositalari asta-sekinlik bilan tashkilot ichida boshqaruv va axborot bilan ishlash mohiyatini ancha o'zgartirib yuboradi. Jive, IBM Connections, Microsoft Yammer, Google Apps for Work va Facebook at Work kabi mahsulotlar innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va unumdorlikni oshirish uchun qo'llaniladi. Ijtimoiy dasturiy ta'minot tez orada mahsulot ishlab chiqishdan tortib, kadrlar siyosati, marketing, servis va sotuvgacha bo'lgan biznes-operatsiyalarning har bir elementi uchun hayotiy muhim vositaga

– ma'lum ma'noda yigirma birinchi asr tashkiloti uchun yangi operatsion tizimga aylanadi. Biroq hozirdagi texnik va dasturiy vositalar to'plami aniq cheklovlariga ega, blokcheyn esa bu texnologiyalarni yangi sifat darajasiga ko'taradi. Blokcheyn texnologiyalari havfsizlikni ham ta'minlaydi. Sizning hayotingiz siz istagan darajada maxfiy bo'ladi. Hech qanday ijtimoiy tarmoq sizning axborotingizni sizning ruxsatingizsiz kimgadir sota olmaydi yoki uning chiqib ketishiga yo'l qo'yishi mumkin emas. Agar siz totalitar davlatda dissident bo'lsangiz, sizning tarmoqda yozayotgan yoki o'qiyotgan narsalaringizni hech kim kuzata olmaydi. Siz o'z axborotingizga ega ekanligingiz sababli, e'tiboringiz va harakatlaringiz bilan birga uni monetizatsiya qilishingiz ham mumkin bo'ladi. Blokcheyn texnologiyasi hukumatning harajatlari hajmini ancha qisqartirishi mumkin, lekin buning uchun ko'plab sohalarda yangi qonunlar kerak bo'ladi. Mualliflik huquqlari va intellektual mulk muammolarini hal qilish uchun ham texnologik va biznes-modellar mavjud. Shu sababli, patentlarning ortiqcha himoya qilinishi tufayli, innovatsiyalarni nobud qiladigan eski qonunlarni qayta yozish yoki ulardan umuman voz kechish zarur.

Hozirda jahonning turli mamlakatlarida moliyaviy texnologiyalar, yer

resurslarini boshqarish, transport, sog'liqni saqlash, ta'lim sohalarida blokcheyn tizimidan foydalaniladi. Blokcheyn tizimi har qanday sohaning shaffoflik darajasini oshiradi, korrupsiya holatlarining kamayishiga xizmat qiladi. O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot va blokcheyn texnologiyalarining imkoniyatlari nihoyatda istiqbolli hisoblanadi.

Respublikamiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoev ta'kidlaganlaridek, "Innovatsiya –bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak" [5]. Raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, balki ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi. Qolaversa, bu korrupsiyaga qarshi samarali vositadir. Buni barchamiz teran anglab olishimiz darkor. Davlat boshqaruvi va ijtimoiy sohada ham raqamli texnologiyalarni keng joriy etib, natijadorlikni oshirish, bir so'z bilan aytganda odamlar turmushini yaxshilash demakdir.

Global elektron tarmoq paydo bo'lishi bilan xaridorlar o'z ehtiyojlarini qondirish uchun yangi, misli ko'ril-magan imkoniyatlarga ega bo'ldilar, sotuvchilar esa, o'z navbatida, o'sish uchun iqtisodiy kuch (salohiyat) yangi manbasini qo'lga kiritdilar. Raqamli iqtisodiyot sharoitlarida bozorlarda sotuv sharoitlari va narxlarni "jismoniy" o'rganish, turli magazinlarda va firmalarda narxlarni analogli taqqoslash uchun zarurat yo'q. Muqobil variant tadqiqotlar bilan bir vaqtda tez aniqlanadi, raqobatchi esa kompyuter "sichqoni" bitta harakati bilan bartaraf qilinishi mumkin. Internet-iqtisodiyot va raqamli iqtisodiyotning muhim jihati, xususan, biznes yuritish o'ziga xos texnologiyasi hisoblanadi. O'ziga xos xususiyat shundaki, bitim "birga bir" tamoyili bo'yicha va an'anaviy vositachilarsiz yoki axborot vositachilarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi. Shu sababli tovar va xizmatlar qiymatining axborot tarkibiy qismi tobora ortadi. Bunda sotuvchilar ushbu jarayonni tovar qiymati an'anaviy tarkibiy qismlari xarajatlarini amalga oshirishdan ko'ra rentabelliroq hisoblaydi. Iste'molchilar, o'z navbatida, ularning xohish istaklariga muvofiq mahsulotga talablarini individuallashti-rishga intiladi. Ta'minlanchilar va iste'molchilar, sotuvchilar va xaridorlar o'rtasida axborot almashinish borasida misli ko'rilmagan sharoitlar yuzaga keladi. Ular uchun, bular uchun ham axborot iqtisodiy hayotning asosiy jihatiga aylanadi.

Raqamli iqtisodiyot uchun ilg'or texnologiyalar

- 1.Blokcheyn texnologiyasi
- 2.Uchuvchisiz qurilmalar
- 3.3D-print
- 4.Virtual reallik
- 5.Sun'iy intellect
- 6.Robotlar

Raqamli iqtisodiyotda yuqoridagi keltirilgan unsurlar juda katta o'rin egallaydi. Insonlar turmush tarzi yaxshilanib borgan sari ularning ehtiyojlari ham ortib boradi. Ya'ni virtual reallikka asoslangan tizimlardan kengroq foydalanishi va insonlar o'zi bajaradigan ayrim vazifalarni robotlarga o'tkazib borishi bilan izohlash mumkin. Kelgusida ushbu texnologiyalar tizimli ravishda rivojlanib borishini

mutaxassislar prognoz qilmoqda. Raqamli iqtisodiyot tovarlar va xizmatlarni yaratish, taqsimlash va iste'mol qilish uchun raqamli texnologiyalar va innovatsiyalardan foydalanish bilan tavsiflanadi. U biznes va jamiyatning turli sohalarida qo'llaniladigan texnika va texnologiyalarga jiddiy o'zgarishlar kiritadi.

Hozir butun dunyo bo'ylab yangi servislar va biznes modellarni yaratish uchun IT vositalaridan foydalanadigan eski va yangi kompaniyalar aksariyat sohalarda yetakchi bo'lgan kompaniyalarga kuchli raqobat tug'dirmoqda. Prognozlarga ko'ra, yaqin yillarda makroiqtisodiyot «lean production», additiv, nano va biotexnologiya mezonlariga tayanadigan ishlab chiqaruvchilarga qattiq bog'liq bo'lishi kutilmoqda. Shu munosabat bilan oqilona boshqaruv uchun zarur hisoblangan axborot ko'lami ham ortib boradi, ishlab chiqarish va fuqarolar muloqoti, biznes va davlat organlarini boshqarish tuzilmasi esa jiddiy o'zgarishlarni boshdan kechiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Iqtisodiyotni raqamlashtirish o'ziga xos tendentsiyaga ega: agar biron bir yangi texnologiya boshqaruv-ning biron bir yo'nalishi doirasida o'z samaradorligini ko'rsatgan bo'lsa, u boshqa barcha sohalarda qo'llanila boshlaydi. Masalan, bugungi kunda Global Internet ishlab chiqarish va hayotning turli sohalarida turli xil muammolarni hal qilish uchun ishlatiladi; katta ma'lumotlar (big-data) bilan ishlash tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda, garchi ular dastlab xizmat ko'rsatish sohasida qo'llanilgan bo'lsa ham.

Raqamli texnologiyalar rivojlanishining hozirgi bosqichida bugungi kunda sun'iy intellekt deb ataladigan texnologiyadan faol foydalanish boshlanadi. Hozircha u asosan xizmat ko'rsatish sohasida iste'molchilarning xohish-istaklari bo'yicha ma'lumotlarni tahlil qilish va qayta ishlash uchun, shuningdek bank sohasida ma'lumotni himoya qilish uchun qo'llaniladi, ammo undan savdo va ishlab chiqarishda, shuningdek davlat sektorida hamda telekommunikatsiya korxonalarida ham foydalanish istiqbollari tobora rivojlanmoqda.

Iqtisodiyotning davlat sektorida raqamli texnologiyalarni rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Raqamli hukumat va davlat xizmatlarini ko'rsatish tobora ko'proq xarajatlarni kamaytirish, shu bilan birga fuqarolar va biznesga yanada yaxshi xizmatlar ko'rsatish va hukumatning atrof-muhitni saqlash bo'yicha sa'y-harakatlarining bir qismi sifatida qaralmoqda. Raqamli hukumat va innovatsion texnologiyalar barqaror rivojlanishni shakllantirishda davlat boshqaruvining samarali ishtirokini ta'minlashi mumkin. Raqamli hukumat davlat idoralariga yaxshiroq xizmatlar ko'rsatish va jamoatchilik uchun ochiqroq bo'lish imkonini beradi. Bu hukumatlarga atrof-muhitga etkazilgan zararni kamaytirishga, tabiiy resurslarni samarali boshqarishga yordam berishi va iqtisodiy o'sishni va davlat sektorini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

To'liq raqamli iqtisodiyotni yaratishga to'sqinlik qilayotgan xavflarni alohida ko'rib chiqish kerak. Yangi texnologiyalarni faol joriy etayotgan va qo'llayotgan mamlakatlar bilan bir qatorda global axborot kommunikatsiyalaridan uzilib qolgan va iqtisodiy tizimning yangi faoliyat turiga o'tish imkonini beruvchi afzalliklardan

foydalanmayotgan butun mintaqalar ham bor. Farqlar nafaqat texnologiya darajasida, investitsiya resurslarining etishmasligi yoki inson kapitali rivojlanishining past darajasida, balki institutlarning yoʻqligi yoki yomon ishlashida ham kamchiliklardandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xashimova D. "Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanish istiqbollari" "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. –No 3, may-iyun, –2020-yil
2. 2. Лавров Д.Н. Сети и системы телекоммуникаций: учебное пособие. – М.: Аспект Пресс, –2009 – 223 с
3. Lapidus L.V. Raqamli iqtisodiyot. - M.: Infra-M, 2019 yil.
4. "Taraqqiyot strategiyasi"markazi ijrochi direktori Eldor Tulyakov nutqidan. 2020.
5. <https://www.xabar.uz/texnologiya>
6. Киселев С.В., Шакиров М.М. "Содержание, характеристика и классификация телекоммуникационных услуг как объекта исследования" [Текст]: Казанский национальный исследовательский технологический университет, статья в журнале - научная статья Год: 2013. Страницы: 311-316
7. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс. vM.: Издво Вильямс, 2007. — 656
8. Ламбен Жан-Жак. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива. СПб:"Наука",1996. –589 с.
9. Диксон П.Р. Управление маркетингом: М.: БИНОМ, 2007. –650 с.
10. Йўлдашева, М. (2021). Эффективное управление инвестиционной деятельностью информационно-коммуникационных технологий Узбекистана. Студенческий вестник, (3-4), 11-13.
11. <https://yuz.uz/news/raqamli-iqtisodiyot>
12. https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_economy